

«Βύθιση/Πλεύση»: Διδακτικές πρακτικές των νηπιαγωγών και Αναλυτικό Πρόγραμμα

Παρασκευή Καβαλάρη
Υποψήφια διδάκτορας

Δόμνα-Μίκα Κακανά
Καθηγήτρια

ΠΤΠΕ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η παρούσα έρευνα έχει συγχρηματοδοτηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο - ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) - Ερευνητικό Χρηματοδοτούμενο Έργο: Ηράκλειτος ΙΙ, Επένδυση στην κοινωνία της γνώσης μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου.

Εισαγωγικά

- **ΔΕΠΠΣ:** Διαθεματική προσέγγιση
- **ΦΕ:** αλλαγές στις μαθησιακές επιδιώξεις και στη μεθοδολογία
- **Έμφαση:** συστηματική παρατήρηση, διατύπωση ερωτημάτων, διατύπωση προβλέψεων και λειτουργικών ορισμών, εξαγωγή συμπερασμάτων
- **Ανάπτυξη δραστηριοτήτων:** επιλογή υλικών με γνώμονα το διδακτικό αντικείμενο, ανίχνευση ιδεών, πειραματισμός με συστηματική παρατήρηση, διατύπωση προβλέψεων και έλεγχος, καταγραφή ευρημάτων, εξαγωγή συμπερασμάτων
(βλ. Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006)

Η 'βύθιση/πλεύση' στο ΑΠ

- ΑΠ του '89: «Γνωριμία με τις φυσικές ιδιότητες και τα χαρακτηριστικά των αντικειμένων», πειραματισμός με διάφορα αντικείμενα.
- ΔΕΠΠΣ: «Παιδί και φυσικό περιβάλλον». Μικρή αναφορά στο πλαίσιο της περιγραφής της θεματικής προσέγγισης 'Το Νερό' («*Βάλτε ένα μεγάλο βότσαλο και ένα λαστιχένιο παιχνιδάκι σε μια λεκάνη με νερό. Επιπλέουν ή βυθίζονται;*»).

Επιλογή ‘βύθισης/πλεύσης’

- Δυνατότητα ένταξης στην ευρέως διαδεδομένη θεματική «Το Νερό» που περιγράφεται με λεπτομέρεια στον Οδηγό Νηπιαγωγού
- **Δημοφιλής** μεταξύ των εννοιών των ΦΕ (π.χ. Καβαλάρη, Κακανά, & Καζέλα, 2007)
- **Επιφυλάξεις** σχετικά με την επάρκεια των εκπαιδευτικών να την προσεγγίσουν (π.χ. Ιωαννίδης, Κακανά, & Καζέλα, 2008)

Προβληματική

Προηγούμενες έρευνες και εμπειρικές παρατηρήσεις έχουν επισημάνει την απόσταση ανάμεσα στα επίσημα κείμενα που αφορούν στην προσχολική εκπαίδευση και στην εκπαιδευτική πράξη (Kwon, 2004· Gibbons, 2011).

Σχετικά με τη διδασκαλία ΦΕ έχει διαπιστωθεί:

- Αντίσταση στην αλλαγή του τρόπου εργασίας, προσκόλληση σε δοκιμασμένες πρακτικές.
- Δασκαλοκεντρικό μοντέλο διδασκαλίας, μεταβίβαση της γνώσης στα παιδιά, αισθητηριακή προσέγγιση, χρήση ακατάλληλων διδακτικών τεχνικών και μέσων (αφήγηση, επίδειξη, ανάγνωση βιβλίων κτλ.) (π.χ. Kallery & Psilos, 2002· Kavalari, Kakana & Christidou, in press).

Η έρευνα

Στόχος

- Η έρευνα αποσκοπεί να αναδείξει το βαθμό σύγκλισης του εφαρμοσμένου ΑΠ με το επίσημο ΑΠ σχετικά με τα μεθοδολογικά χαρακτηριστικά της προσέγγισης της έννοιας 'Βύθιση/Πλεύση' στην προσχολική εκπαίδευση

Επιμέρους ερωτήματα

- (α) Ποιος είναι ο συνήθης τρόπος προσέγγισης της βύθισης/πλεύσης (πλαίσιο ένταξης, υλικά, πειραματική διαδικασία);
- (β) Συγκλίνει ο τρόπος ανάπτυξης της δραστηριότητας με το ισχύον ΑΠ;
- (γ) Σχετίζονται οι διδακτικές επιλογές των νηπιαγωγών για την προσέγγιση της έννοιας με το οικείο σε αυτές ΑΠ;

Μεθοδολογία - Δείγμα

15 νηπιαγωγοί από δημόσια νηπιαγωγεία της Αττικής

- 2 ως 29 έτη προϋπηρεσίας (Μ.Ο. = 11 έτη)
- 11 απόφοιτες Π.Τ.Π.Ε.
- 4 απόφοιτες Π.Α. 2ετούς φοίτησης - εξομοίωση

Από τις 11 απόφοιτες ΠΤΠΕ:

- 8 διδάχθηκαν το ΑΠ του '89
- 3 το ΔΕΠΠΣ

Οικείο ΑΠ:

- 6 μόνο με το ΔΕΠΠΣ
- 9 και με τα δύο τελευταία ΑΠ

Μεθοδολογία - Μέσα συλλογής δεδομένων

15 ημι-δομημένες συνεντεύξεις (Μ.Ο. = 19 λεπτά)
σχετικά με τη διδακτική προσέγγιση του φαινομένου της
βύθισης/πλεύσης

Ενδεικτικές ερωτήσεις πρωτοκόλλου συνέντευξης:

- Πού εντάσσεται συνήθως η βύθιση/πλεύση;
- Πώς ξεκινάτε την ανάπτυξη του θέματος;
- Ποιες ερωτήσεις θέτετε συνήθως στα παιδιά;
- Τι υλικά χρησιμοποιείτε για τη συγκεκριμένα δραστηριότητα; Τα επιλέγουν τα παιδιά, τα φέρνετε εσείς;
- Περιγράψτε τη διαδικασία όσο αναλυτικότερα μπορείτε.

Μεθοδολογία - Διαδικασία

Ποιοτική ανάλυση περιεχομένου των γραπτών κειμένων.
Διαμόρφωση 5 θεματικών ενοτήτων (στο εξής ΘΕ):

- ΘΕ1 - Πλαίσιο ένταξης δραστηριότητας
- ΘΕ2 – Εισαγωγικές ερωτήσεις
- ΘΕ3 - Πειραματική διαδικασία
- ΘΕ4 - Επιλογή υλικών
- ΘΕ5 - Καταγραφή ευρημάτων – συμπεράσματα

Μεθοδολογία - Διαδικασία

Οι αναφορές στις 5 Θεματικές Ενότητες κατηγοριοποιήθηκαν σε 2 κατηγορίες με βάση τη σύγκλιση ή απόκλιση από το ΑΠ:

Κατηγορία 1 – Σύγκλιση με το ΑΠ

- ένταξη σε μία 'θεματική' ή project,
- ανίχνευση προηγούμενων γνώσεων των παιδιών,
- ενδεδειγμένη πειραματική διαδικασία με διατύπωση και έλεγχο των υποθέσεων και συστηματική παρατήρηση,
- επιλογή των υλικών με κριτήριο την εξυπηρέτηση του διδακτικού αντικειμένου, και
- καταγραφή των ευρημάτων και εξαγωγή συμπερασμάτων.

Μεθοδολογία - Διαδικασία

Κατηγορία 2 – Απόκλιση από το ΑΠ

- (α) αποκομμένη δραστηριότητα από το ευρύτερο πλαίσιο,
- (β) απουσία εισαγωγικών ερωτήσεων ή άστοχες ή καθοδηγητικές,
- (γ) απλή και όχι συστηματική παρατήρηση,
- (δ) τυχαία επιλογή των υλικών, με κριτήριο την οικειότητα των παιδιών ή την ευκολία στην πρόσβασή τους,
- (ε) όχι καταγραφή ευρημάτων και όχι σύνδεση συμπερασμάτων.

Στη συνέχεια εντοπίστηκε ποια κατηγορία είναι η κυρίαρχη για κάθε νηπιαγωγό, ώστε να διαπιστωθεί αν η προσέγγιση της βύθισης/πλεύσης συγκλίνει ή αποκλίνει από τις μεθοδολογικές προτάσεις του ΔΕΠΠΣ.

Αποτελέσματα

Γενικά για την προσέγγιση της βύθισης/πλεύσης

- 9 την προσεγγίζουν κάθε χρόνο
- 4 μόνο μία φορά (3-6 χρ.πρ.)
- 1 ποτέ (8 χρ. πρ.)
- 1 δεν της έχει προκύψει, αλλά το σκοπεύει (4 χρ.πρ.)

Αποτελέσματα

Σύγκλιση ή απόκλιση από το ΑΠ για κάθε ΘΕ

ΘΕ1 – Πλαίσιο ένταξης

Σύγκλιση με το ΔΕΠΠΣ

- 6 - Θεματική με βασικό άξονα το «νερό»
- 4 - Ανάδυση
- 3 - Αφόρμηση

ΘΕ2 – Εισαγωγικές ερωτήσεις

Απόκλιση από το ΔΕΠΠΣ

- 4 - Απουσία ερωτήσεων
- 5 - Προηγούμενες γνώσεις
- 4 - Καθοδηγητικές/κατευθυντήριες ερωτήσεις
- 3 - Άστοχες σε σχέση με το διδακτικό αντικείμενο ερωτήσεις

Αποτελέσματα

Σύγκλιση ή απόκλιση από το ΑΠ για κάθε ΘΕ

ΘΕ3 – Πειραματική διαδικασία

Απόκλιση από το ΑΠ

- 2 - Προβλέψεις/υποθέσεις και έλεγχος
- 9 - Απλή παρατήρηση
- 5 - Ερμηνεία των φαινομένων από την ίδια τη νηπιαγωγό
- 2 - Επίδειξη
- 4 - Συνδυασμός με άλλες έννοιες

ΘΕ4 –Επιλογή υλικών

Όχι ξεκάθαρη σύγκλιση ή απόκλιση από το ΑΠ

- 9 - δυνατότητα πρόσβασης
- 5 - οικειότητα /ενδιαφέρον των παιδιών
- 6 - εξυπηρέτηση διδακτικού αντικειμένου

Αποτελέσματα

Σύγκλιση ή απόκλιση από το ΑΠ για κάθε ΘΕ

ΘΕ5 – Καταγραφή ευρημάτων – συμπεράσματα

Απόκλιση από το ΑΠ

- 3 – Καταγραφή ευρημάτων
- 2 – Σύνδεση συμπερασμάτων
- 8 – όχι καταγραφή των ευρημάτων και σύνδεση

Συνοψίζοντας

Σύγκλιση ή απόκλιση από το ΑΠ σε σχέση με τις ΘΕ

- Επιρροή του ισχύοντος ΑΠ στο **πλαίσιο ένταξης** της ‘βύθισης/πλεύσης’
Τάση προσκόλλησης στην έννοια της διαθεματικότητας με κίνδυνο να παραγκωνιστούν στοιχεία που αφορούν στο διδακτικό αντικείμενο και λειτουργούν προς όφελός του.
- Εμφανής απόκλιση από το ΑΠ στη **διαδικασία** διεξαγωγής του πειράματος
Η έντονη απουσία διατύπωσης υποθέσεων από τα παιδιά, η απουσία εξαγωγής ή σύνδεσης των συμπερασμάτων και η μη συστηματική παρατήρηση, φανερώνουν μία προσέγγιση που είναι σε **δυσαρμονία με τις επιστημονικές πρακτικές**.

Αποτελέσματα

Σύγκλιση ή απόκλιση από το ΑΠ σε σχέση με το οικείο ΑΠ

9 Ν εμφανίζουν περισσότερα στοιχεία απόκλισης από το ΑΠ

- 5 – δούλεψαν σύμφωνα με το ΑΠ του '89 και επιμορφώθηκαν στο ΔΕΠΠΣ
- 3 - διδάχθηκαν το παλιό ΑΠ, αλλά έχουν εφαρμόσει μόνο το ΔΕΠΠΣ.
- 1 - διδάχθηκε και εφαρμόζει το ΔΕΠΠΣ

3 Ν εμφανίζουν περισσότερα στοιχεία σύγκλισης με το ΑΠ

- 1 - έχει δουλέψει με το παλιό
- 1 - διδάχθηκε το παλιό αλλά δεν το έχει εφαρμόσει ποτέ
- 1 - διδάχθηκε μόνο το ΔΕΠΠΣ

Συνοψίζοντας

Σύγκλιση ή απόκλιση από το ΑΠ σε σχέση με το οικείο ΑΠ

- Τάση για υιοθέτηση πρακτικών που απομακρύνονται από το ισχύον ΑΠ
- Παγιωμένες διδακτικές πρακτικές
- Οι νηπιαγωγοί με εμπειρία στην εφαρμογή και των δύο πρόσφατων ΑΠ φαίνεται ότι δεν έχουν απαγκιστρωθεί εντελώς από το παλιό
- Οι νηπιαγωγοί που δεν είχαν ποτέ ή έχουν χάσει επαφή με το παλιό ΑΠ, φαίνεται ότι τελικά δεν εφαρμόζουν πλήρως το ισχύον ΑΠ

Συζήτηση

- Η εμμονή στην αρχή της διαθεματικότητας ενέχει κινδύνους όσον αφορά στη διδασκαλία των ΦΕ.
- Υιοθέτηση «παραδοσιακών» διδακτικών πρακτικών.
- Σύνδεση της παρούσας έρευνας με άλλους παράγοντες που επηρεάζουν τη διδασκαλία των ΦΕ στην προσχολική εκπαίδευση και ευθύνονται για την εμφάνιση αδυναμιών.
- Επόμενο στάδιο: παρατήρηση προσεγγίσεων της έννοιας 'βύθιση/πλεύση', ώστε να διαπιστωθεί αν τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας βρίσκονται σε αντιστοιχία με όσα πραγματικά διαδραματίζονται στην τάξη.

Ευχαριστούμε για την προσοχή σας

Παρασκευή Καβαλάρη
Υποψήφια διδάκτορας

Δόμνα-Μίκα Κακανά
Καθηγήτρια

ΠΤΠΕ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η παρούσα έρευνα έχει συγχρηματοδοτηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο - ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) - Ερευνητικό Χρηματοδοτούμενο Έργο: Ηράκλειτος II . Επένδυση στην κοινωνία της γνώσης μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου.